

ՍՈՒՐԷԱՆԴԱԿ ԲԱԶՄԱՎԻՊԻ

ՆՈՐ ՀԱՐՑՄՈՒՆԻՐ

1. ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ ԷՒՆ ՀԱՅՈՑ ՄԵՋ

Մեր մէջ, — կ'ենթադրուի՝ հիմ ժամանակ-
մերը, — ի՞նչ աստիճան զարգացեր էր վա-
նառականութիւնը, որում յարմար ժողովուրդ մի
դատուեր է եւ կը դատուի ցարդ հայր։ Այս
մասին արդեօք ՚ի՛ եւ է յիշատակութիւն կը
գտնուի՞ օտարազգի պատմիչներում մօտ։

Ի՞նչ տեսակ առարկայից կամ վաճառուց ար-
տածութիւն եւ ճերածութիւն կայր։

Ընդհանրապէս ո՞ր ազգաց հետ էլիմ այդ առ-
եւտրական յարաբերութիւնը հայոց։

2. ԱՐԴԻ ՀՆՏԻՐ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԴԱՍԱՊԻՐԵՐ

Վառնայէմ «Ուտուիչ» ում, իւր օգոստոս
20 թրականի թղթով, հետեւեալ հարցում ուղ-
ղեր էր մեզ՝ խնդրելով որ Սոքրեանդակի մէջ
հրատարակենք։

«Ներկայապէս Եւրոպացոց մէջ, ո՞ր լեզուով
ալ որ լըլայ, ի՞նչ ըմտիր եւ մոր ոճով դա-
սագրբեր կը գտնուին արդեօք Ընդհանրապէս ազ-
գաց պատմութեան, Գրականութեան պատմու-
թեան (միջին եւ նոր դարոց), Աշխարհա-
գրութեան եւ իմաստասիրութեան, որոնք կա-
րենամ ծառայել մեր միջնակարգ վարժարանաց
համար, հետեւաբար չլլան ամօր ո՞չ չափա-
զանց ընդարձակ եւ ոչ ալ չափազանց համա-
լուտ »։

ՊԱՏԱՍԻԱՆԻՔ

ԲԱԶՄԱՎԻՊԻ ՍՈՒՐԷԱՆԴԱԿԻՆ

1. ՏԱՌԱԳԱՐՁՈՒԹԻՒՆ ԻՆԴԻՐ

(Շար . տես . յէջ 449)

Պարզ լինելու նպատակով՝ ձայնական
սկզբունքի հետեւողս՝ քո հարցմանդ մէջ ի-
րարմէ երկու որոշ կէտեր կը զանազանեմ,
եւ ըստ այնմ կը պատասխանեմ նախ թէ
« Իրաւացի կը համարիմ եւ ձայնական սկզբ-
րան համապատասխանող՝ երբ մէկն հին ա-
նունները (որոնք նոր հնչմանց ձայնապի-
տուեր եւ եղեր են իբր նոր անուններ) նոր
ձևերու ներքեւ հնչէ եւ հայ լեզուի փոխադրե-
լանազան լեզուաց հնչման համեմատ », (ա-
ռանց ուշ դնելու նոցա հին ձևագրութեան
կամ պատահական իմաստից)։ Եւ երկրորդ-
թէ « Սիւս կը համարիմ եւ ձայնական սկզբ-
րունքի անհամապատասխան՝ երբ մէկն ուղե-
հնչէ եւ տառադարձընէ հին կամ նոր անուն-
ները՝ զանազան կերպերով՝ մի եւ նոյն լեզուէն՝
միանգամայն ձայնական եւ տառական խառն
գրութեամբ »։ Եւ այսպէս գործողին դէմ
նաեւ եւ քեզի հաւատար կը բողոքեմ։ — (Ո-
րինակ իմն, օրինաւոր կը համարիմ միշտ
Նախնեաց յունարենէ կամ լատինարենէ
տառադարձութեւ Յովսէփ, Յակոբ, Յովհան-
նէս, Պաշտոս, Կոստանիոս, Յուլիոս, Լուսի-
սիոս, եւ այլն, եւ այլն; անունները՝ այժ-
մեան նոր լեզուաց համեմատ՝ նոր ձևերու
ներքեւ ձայնագրելի՝ հայերէն ժողով եւ Զիռ-
գեպակ, Զիակունդ, եւ Ժաք, Զիովանի եւ
Ժան եւ Զոն եւ Իսան, Պաշտոս եւ Պաշ եւ Պոյ,
Ժիւզ, Զիռնիւ, Լուի եւ Լուիլի եւ Լուից,
եւ այլն, եւ այլն. կամ աշխարհագրական
ներն Նապոլի, Կայսերի, Իսթեմետիկա,
Գիւստի, Միլան, Ֆրանսիս (փոխանակ Նէա-
պոլիս, Կոստարիա, Ալեքսանդրիա, Գումայրի,

1. Միջին նախնիք ալ նոյն բանն ըրած չեն,
ձայնական սկզբունքի համեմատ նորացընելով
հին ծանօթ անունները՝ Թուրքական լեզուէն
ձայնագրելով եւ հնչելով Իրաքիւ (Աքադահա),
Իրաք (Յակովբ), Սոքրիւ (Սոքրիւ),
Թուրքի (Յովսէփ) ... կամ վրացերենէն Գիորգի
(Գեորգ), Արիւ (Արիւ), եւ այլն։

Մեղիդուն, Փրանկիա ըստ նախնեաց հրնւմանց) . . . Բայց ինքն իր մէջ Հակոբասին և ընդդէմ Հայնական սկզբունքի օրինաց կը համարւի՝ երբ մէկն, օրինակ իմն, զաղ-դիական անունները գրէ մերթ Մարտիկ և մերթ Մարտիկ, Աթէրի և Ալիերի, Պիեռ Էդուարդ և Պիտրոս Էդուարդ կամ Էդուարդիս, Լոգոպիլիս և Լոգի և Լոգիէ . . . այսպէս նաև որ և իցէ լեզուի թարգմանութեան մէջ խառն գրութեան գործածելը դատապարտելի կը համարուի, և թէպէտ (ինչպէս գուրնէ կը յայտնես — 83. Ա. 47) ես ալ կը հաստատեմ և չեմ դատապարտեր «այն Համոց» որ ընդհանուր է գրագիտաց ազգիս, մասնաւոր մեր զարմանալի օրագրութեան, որովք մեր նախնեաց թարգմանածներն անգամ կ'ու նորացնեն», բայց կը պահանջեմ որ նորացնողս ժամանակ սխալանք (ձայնի) չգրեն մի և նոյն ազգի անունները մերթ Պիեռ և մերթ Փիեռ և մերթ Քիեռ, մերթ Պարիս և մերթ Քարիզ և մերթ Փարիզ, մերթ Փիլիպ և մերթ Ֆիլիպ և մերթ Ֆիլիպի, և այլն, այլ գրեն և հնչեն միտ նախնեաց Հայնական տառականոց համեմատ։

Ամբողջով ուրեմն մինչև Հիմա ըստած՝ կը հետևցնենք որ տառագրութեան մէջին — շաղի պաշտպանողս կ'ուզեմ որ առանց ոչ գնելու յատուկ անուանց հին Հնչումներուն և այդ հին Հնչումնց ժամանակակից եղած հին տառագրութիւններու, որ և իցէ անուն այժմ օրէնք լինի հնչել ու գրել

Հայերենի մէջ՝ իւրաքանչիւր օտար ազգի անփական անուանց՝ անփական հնչման համաձայն . . . ուստի

Ա. Նախնեաց հին ատենուան՝ հին հնչումնց համեմատ դարձուած՝ յունական և հռովմէական յատուկ անունները (որք ձայնական սկզբունքի միտ ծնունդ եղած են) հաստատ պահել իրր հռովմէական և յունական հնչումն մէջ քերտած ատեն. (գործօրինակ, պատմական գրութեանց և կամ հին հնչումնակց թարգմանութեանց մէջ, և կամ հին գրաբար լեզուով՝ Հնութեանց վրայ գրուած ատեն և յմոտանալով որ նաև Ս. Քիրքն յունարենէ թարգմանուած լինելով՝ երբայական հնչումն ալ Յունաց Հնչման համեմատ դարձուեր և ընտելացեր են մեզի, և այնպէս ալ պէտք է մնան ստվորաբար)։

Բ. Բայց նախնեաց այդ հին Հնչմանց համեմատ Հայերենի դարձուած անուններն՝ եթէ այժմ կը գտնուին զանազան ազգերու մէջ նոր Հնչման կամ նոր Լեզուի ներքև, պէտք է մենք ալ այդ զանազան ազգերու մէջ և նոյն անուն զանազան անփական հնչումները՝ զանազան կերպով փոխաբերենք Հայերենի մէջ. առանց ոչ գնելու որ այդ անունն այս ինչ ժամանակ կամ այն ինչ ազգի մէջ տարբեր կերպով հնչուեր է կամ կը հնչուի, այլ տարբեր հնչումները իրեւ տարբեր անուններ կանալու, և գրել՝ օրինակ իմն՝ մի և նոյն անունները

Իբր հռովմ. յուն. (և Ս. Գրոց) Հնչումներ	Պիտրոս, Գովհաննէս, Գալոփ, Գովսէփ.
» զաղդիական Հնչումներ.	Պիեռ, Ժան, Ժաք, Ժօզէֆ.
» խաչական »	Պիետրոյ, Զիօփանէի, Զիակոմոյ, Զիազգպպէ.
» անգղիական »	Պետրո, Ժօն, Ժէյմս, Ժօզէֆ.
» անտալական »	Պետրո, Իյան, Էսկոփ, Էսօփ.

Այսպէս նաև Գեորգ. Գալիկոս, Մեղիդուն, Վենետիա, Վիեննա, Փորթնաիս, Գենուա, Նիսպոլիս, և այլն, երբ կը գրենք իրեւ յատկական անուններ, բայց Զիտրիոյ, Զիաձիկոս, Միլան, Վենետիա, Վիեննա, Ֆիլիպին, Ջենովա, Նիսպոլի, երբ կը գրենք իրեւ իտալական անուններու հնչումներ։

Գ. Նոր ազգաց կամ ժամանակակից օղովորոց յատուկ անունները (թէ՛ անձանց վերաբերին և թէ՛ տեղանց) հնչել ու գրել այնպէս միայն՝ ինչպէս որ կը հնչէ այն օղովորոցն՝ որոյ անփական է այն յատուկ անուն կամ անձի և կամ տեղու. զոր օրինակ.

պոետիդն՝ Մարմարա, Հայաստանն՝ Սյունիս, Տաշիրան՝ Ղրիմ, և այլ այսպիսի ոչ սակաւք, որոց մեծագոյն մասին հնդուիներն մոռցուեր կամ անհետացեր են այժմ, և դործածութեան մէջ գտնուածներն բարեբախտաբար յոտ քել են, զորս անթիւ բազմութեանն անուոնց համեմատելով՝ կարելի է ամենասաւա կազգարտադարձն կոչել՝ այս բառին սեղմ նշանակութեամբ։ Իսկ եթէ այդպիսի դարստաղութեամբ ուրիշ ազգաց մէջ այդ անունն ներն իբր իրենց ազգին սեփական տեղւոյ հնդուի միտնգամ՝ մուտք գտած և ընդհանրացած են, սակայն մեր ազգին մէջ այդ դարստաղութիւններն մուտք գտած չեն, և եթէ կան ևս ոմանք (զոր օրինակ սիւրաւստա գրուածն վենետիկի՝) գտնուէր ալ կամ ընդհանր է ընդհանուր կանոնին ենթարկել և կամ իբր եզակեան գարտաղութիւններ համարել։

Խաղայեղեան. — Քո ըսածին նայելով՝ մարդս թարգմանութեան մը ձեռք դարկած ժամանակ՝ նախ պէտք է որ շատ մը լեզուներ և անոնց ամէն մէկուն սեփական հընչումները լաւ առանի և յետոյ համարձակի թարգմանել . . . Եւ միթէ կարելի է պատահելով այդպիսի ծանր բան ամէն մարդէ . . . Ահա ես ամենէն առաջինը կը լինիմ բողոքելու՝ որ «Մի տարի ձայնից թարգմանութեան համար՝ պարտաւոր չիմ չորս և առելի լեզուներ ուսուներ» (84. Ա. 47)։

Բանասեր. — Ոչ որ դեռ կը բռնադատ, և բռնադատուելու ալ հարկ չկայ, չորս կամ առելի լեզուներ ուսանել մի տառի կամ բառի ձայնից քարգմանութեան համար. դու պէտք է լաւ ուսած լինիս միայն այն մէկ հատիկ չեղանք ռակից թարգմանելու ձեռք պիտի գարնես, և երբ թարգմանած ատենդ հանդիպիս այնպիսի յատուկ անոններոք՝ որ այդ լեզուի տէր եղող ժողովրդեան սեփական չեն, այլ ռարիլ օտար ազգի կը վերաբերին, այն ժամանակ գուն միայն այդ օտարազգի անունները պիտի փոխադրես հայերէն նոյնաձայն կամ ըստ կարելոյն նմանաձայն տառերով՝ իրենց իւրաքանչիւրին իսկական ընդհանր համեմատ։

1. Արդեօք չէ՞ լաւագոյն (եթէ պահել պընդուի այդ կոչումն) զէթ այդ քաղաքի անունն ռազդագրել ռաբիլ տեսակետով և գրել վենետիք, իբր ք վերջնադարութեամբ համապատասխանող լատիներէն Venetia յօնակի կոչման, ինչպէս ըրած են մեր նախնիք Արեւի, Միկիկ, ('Αθηνά, Μυσθαι), և այլն։

Խաղայեղեան. — Ընդունելով որ ես պարտաւոր չլինիմ չորս կամ առելի լեզուներ ուսանել մէկ բառի կամ ձայնի փոխադրութեան համար, գէթ պարտաւոր կը լինիմ ըս ըսածով՝ «Պիտեմք թէ որ անունն որ ազգի ստուղծ է, որ ըստ այնմ թարգմանուի. ուրեմն հարկ է նանայել որպէս անուն որ կայ ամբողջ եւրոպական» և ամբողջական և ամբողջական և ամբողջական «ազգաց մէջ, որ անհնար է» . . . (84. Ա. 51-4)։

Բանասեր. — Դու, Պր. Խաղայեղեան, ուսումնական խնդրոյ մի մէջ՝ ճարտասանական ձեռք առաւելագանցութեամբ կ'ուզես խօսիլ, և դժուարութիւնները կարգէր դուքս մեծցրելով՝ մոզոյնները ռազդ ընել կամ հնարաւորն անհնարին, առանց ուշ դնելու առածին՝ թէ «Որ յոյժ ցուցանէ՞ ոչինչ ցուցանէ» . . . Եւ յիշար, մի չի վկայի մէջ բերած դժուարութեանդ չափազանցութիւնը, որով կը համարիս իբր թէ որ և իցէ թարգմանելի երկասիրութիւն մի պէտք է իւր մէջ պարուսնակէ համախարհի կամ գէթ համերազական լեզուաց վերաբերեալ որչափ անոնք որ կայ . . . որով ստիպուի մէկն ամէն անգամ թարգմանութեան մը ձեռք գարկած ատեն շուարիլ, լքանիլ և ինքիբնէ հարցընել թէ արդեօք այդ ամէն անհամար անուններն ինչպէս պէտք է ձայնագրել հայերէնի մէջ՝ իւրաքանչիւրն իւր ազգի ընդի հընչումար, չգիտելով նաև թէ որ անունն որ ազգի կը վերաբերի. — Այո, ես չեմ ժխտեր թէ որ և իցէ թարգմանելի երկասիրութեան մէջ կրնան գտնուիլ նաև ոչ անկաւարիս այնպիսի յատուկ անուններ՝ որ թարգմանելիս առանձին աշխատութեան նիւթ մատակարարեն՝ հետազօտելու և նոցա բնիկ հնդուիներն ստուգելու և ըստ այնմ փոխադրելու ի հայ լեզու, բայց այդ դժուարութեան յաղթելն ոչ անհնար է և ոչ ալ ամենածանր։

Սենհար չի, որովհետեւ գործնականապէս խօսելով՝ չէ կարելի ենթադրել այնպիսի երկասիրութիւն մը՝ որոյ մէջ բովանդակուած լինին որչափ անոնք որ կան չըսեմ համախարհի՝ այլ նոյն իսկ ամբողջ եւրոպական ազգաց մէջ։ Բազմազգի ամենաշատ յատուկ անուններ բովանդակող գրուածներն պիտի լինին աշուշտ ընդհանր ազգաց պատմութեան և աշխարհագրութեան վերաբերեալ գործեր, որոց թարգմանիչը համեմատաբար ժամերագոյն աշխատութեան նիւթ պիտի ունենան ունուանց հնդուի ստուգութիւնը հետախուզելու մասին՝ քան թէ մնացած մասնաձեւերի թարգմանիչը, որը հազիւ թէ երկասիրեալ մի յատկանուններու ընդի ձայնակութիւնը հետազօտելու կարօտ լինին,

այնպիսի աշխատութիւն մի կրնում որ կապակցեալ է թարգմանելու ստորական աշխատութեան հետ, առանց յատուկ անյադրելի կամ ամենաճանր դժուարութիւն մի պատճառելու:

Բայց այդ գծուարութիւնն չէ ամենաճանր՝ նոյն իսկ պատմական — աշխարհագրական — ազգագրական գրութեանց թարգմանութեան մէջ, քանի որ այդ տեսակ գրութեանց մէջ յատուկ անուններն ընդհանրապէս կը նշաւակուին կամ իւրաքանչիւր ազգի սեփական ընկի հնչմանց համաձայն եւ կամ նոյրս յաւտուկ ուղղագրութեամբ կամ տառերով: Առաջին պարագայի մէջ դժուարութիւն չի մնար՝ առձեռնպատրաստ ունելով թարգմանելի ընդգրկին մէջ յատուկ անունան բնիկ հնչումն: իսկ երկրորդ պարագայի մէջ ձեռնառար եւ իսկանառ հետազոտողներն մը վերջը (որ աւելի կամ պակաս արժէք պիտի տայ անունանց ստոյգ ձայնագրութեան մասին թարգմանելի մ'արդիւնքին) եթէ մէկը չկուրենայ ստուգել յատուկ անունն մը ընկի հնչումը՝ կարող է կամ պարտաւոր է քո գործածած տառական դրոշմանքը ձեւագրել զայն նշայեղէն տառերով, քովը փակագծաւ դրոշմելով անհրաժեշտ նոյն անունը նաեւ իւր թարգմանած ընագրին տառերով (լատինաւ կան կամ յունական կամ գերմանական կամ ռուսական կամ սոսնական կամ, եւ այլն): այս է երկրորդ կամ զգուշաւոր թարգմանչաց ընդհանրող գովելի սովորաբար:

Ուրեմն, ինչպէս կը տեսնեն, Պր. Իսրայելեան, այս կերպով ոչ անհնարին եւ ոչ ալ ամենաճանր դժուարութիւն կը մնայ գործնականին մէջ ձայնական — սկզբունքի դրութեան կիրառութեամբ:

Բայց այսու ամենայնիւ՝ մնացած աւելի կամ պակաս դժուարութիւնք ալ կը վերանան՝ յատկապէս թարգմանողաց դիրութեան համար յօրինուելիք բազմազգութեան՝ Յատուկ անունանք բազմազգով մի, որ թէպէտ եւ մեծ դժուարութիւն պիտի պատճառէ յօրինողին, ալ ամենամեծ դիրութիւն պիտի տայ վայելողաց:

Եւ յոյս ունիմ, Պր. Իսրայելեան, որ յետ այսքան երկար գրուցատրութեան դուռն պէտք է համոզուած լինիս՝ որ ձայնական սկզբունքի դրութեան այնքան աւելի առաւելութիւններ ունի՝ որքան տառական դրութիւնն պակասութիւններ, որք են՝ ինչպէս տեսանք մինչեւ հիմա:

1. Նախնեաց առաջնորդ եղած ձայնական սկզբունքին, որով եւ նախնեաց հետիւնականքեան մեթոդն կամ ոչնչացումն:

2. Փոփոխութեան՝ այսինքն՝ լեզուաց եւ հնչու-

մանց միակ հնարի եւ փոփոխի հետիւնականքեան մեթոդն կամ արհամարհութիւն:

3. Հին եւ նոր՝ ամեն ազգերէ ընդունուած եւ գործածուած՝ ձայնագրութեան ընդհանուր օրինաց խանգարումն:

4. Այդ խանգարման հետեանք՝ սնիմանոյի եւ անբնական արտաբերութիւն եւ ձեւագրութիւն ամեն մի ազգի անձանց եւ տեղեւոր անունանց:

5. Անարամարան գործածութիւն մեր ճոխ այբուբենի ձայնանիշ-ձեւերուն (տառերուն):

6. Ներկայ ընդհանուր հայ ժողովրդեան եւ գրագիտան ճանաչման եւ գործնական ընթացից հետ անմիաբանութիւն:

7. Այս ամեն պակասութեանց վրայ ունեւորվելու ոչինչ պակաս այն անհնար-ժողադրութիւններ, որ ամենապակասագրի դրութեան կիրառութեան մէջ կը ներկայանան:

Ինչպէսդեռ. — Համարելով եւ որ համոզուած լինիմ այժմ տառական դրութեան մասին յիշած այդ պակասութիւններուց ստոյգ լինելուն, բայց պէտք է ուրիշ պակասութեանց ցուցակէն ջնջել զէթ եօթներորդը, որով կ'ուզեմ ցուցնել որ թէ այն անհնար-ժողադրութեանքն՝ զորս ունի ձայնական-դրութիւնն, ոչինչ ընդհատ նաեւ տառական դրութեան մէջ ալ կը գտնուին: Մինչդեռ վերջինս այն մեծ դժուարութիւն կը նշուայէ ընդհանրական թարգմանչաց՝ որ առանց հարկադրուելու աւելի կամ պակաս աշխատութիւն կրնէ յատուկ անունանց այս ինչ ազգի վերաբերելն եւ կամ այս ինչ կերպ հնչումն ունենայն ստուգելու համար, պարզապէս կը շտապակարէ լուսմ (եթէ ներքին է այսպէս բացատրել) իւրաքանչիւր անունները լեզուէ լեզու՝ տառերու գործիքով, այնպէս որ ինչ կը տեսնեն աչերը՝ նոյնն ալ կը հնչեն ու կը գրեն բերանն ու գրիչը, առանց ուրիշ որ եւ իցէ աշխատութեան, առանց քննելու, ստուգելու եւ ճշգրտելու ջանք, եւ առանց վարել՝ որ նոյն իսկ յետ աւանդին կարելի եղած հետազոտութեանց զարգացում վրիպելոյն ենթակայ լինիլը . . . Եւ միթէ տառական դրութեան այս հրաշալի դժուարութեան գերազանց ձիւրը՝ ամենանեծկատարելութիւն չէ՞, ուսկից բոլորովին զուրկ է ձայնական — սկզբունքի դրութիւնն՝ որ նաեւ մեծ դժուարութեամբ յօրինուելիք յատկանշուած բազմազգութեան բազմազգութեան կարծաւորութիւն ունի . . . :

Ուստի այս քան աչքի տալով ունելով կը պնդեմ որ «Տառական դրութեան մէջ եթէ որ եւ իցէ ուրիշ թերութիւն ալ գտնուի, սակայն զէթ ամենափոքր անգամ դժուարութիւններ ընծայելու թերութիւնէն բոլոր-

բովին ազատ է » . և ահա ամենամեծ դիւ-
րութիւն ընծայող այս գերագոնց յատու-
թիւնն է՝ որ զիս կը կապէ գարձեալ տա-
սական դրութեան հետ :

Շարայարելի

ՕՐԹԱԳԻԻԼԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՀԻՆԱՌՈՒՐՑ ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ԱՌԵՏԱՐԱՆՆ

Վերջերս՝ Օրթագիւղի Անտոնեան միա-
բանութիւնն այցելելով՝ տեսայ նոցա մատե-
նազարանի գլխաւոր գանձն համարուող,
ճանրածանօթ հինաւորց մագաղաթեայ Ա-
ւետարանն . որոյ յիշատակարանի թուականն
բանասիրաց հետաքրքրութեան առարկայ է .
զած է : Այդ թուականի հաւանական լու-
ծումն գտած ըլլալ կը կարծեմ . զայն բա-
նասիրաց հազորդելէ առաջ՝ փութովք ներ-
կայացնել նախ այդ մագաղաթեայ ձեռագիր
Աւետարանն և իւր պատմութիւնն :

Անտոնեան միաբանութիւնն Հ. Վրթա-
նէն Վ. Երիզնդեանի « Նկարագրութիւն
Պարսկաստանի երեւելի շինուածոց » աճու-
ն (Կ. Պոլսի տպ. Թ. Միհնետիգեան 1854)
գործին մէջ՝ այս ձեռագրիս մասին յետա-
գայն գրած է : « Պարոն Ամիրխան Յովհան-
նէս Ամիրան, 1844 Յունուար 25ին ընծա-
յեց մեզ, որ մեծաւ պատուով Հոռով Ս.
Լուսաւորչայ վանքերինս պահուած է, որուն
տեսութեան ցանկանալով անպակաս այցելու-
թեան կու գան Հնագէտ մեծամեծ և պա-
տուաւոր անձինքն » :

Հոռովայն Անտոնեանց վանքն յՕրթագիւղ
կ. Պոլսոյ փոխադրուած է, 1870 թուա-
կանին, յորժամ նաև այս մագաղաթեայ
Աւետարանն :

Աւետարանիս երկարութիւնն է՝ 32 հրդ.
մէտր, լայնութիւնն 24 հրդ. մէտր և բարձ-
րութիւնն 8 հրդ. մէտր. կը պարունակէ
235 թերթ, և ունի 7 թերթերու պակաս
մը :

Այս պակաս թերթերէ մին Մատթէոսի
Աւետարանին կը վերաբերի և նորա ի գլխի
8րէ համարէն մինչ 24րէ համարին կը հա-
մապատասխանէ . այսինքն « և իբրև երեկոյ
եղև, ոսէ տըր այգոյն ց'գաւառապետն իւր .
..... զմկրտութիւնս զոր ես մկրտելոց
եմ մկրտելիք » : Մի թերթ համապատաս-
խանելով Յովհաննու ԺԻ գլխի 11րէ հա-
մարէն մինչ 28րէ համարին . այսինքն « վասն
այնորիկ ասաց եթէ ոչ ամենեքին
ապա եմուտ ի նա սատանայ և ոսէ ցնա
Յիսուս » : Մի թերթ պարունակելով Յով-
հաննու ԺԵ գլխի 15րէ համարէն՝ մինչ ԺԶ
գլխի 17րէ համար, այսինքն, « զուր բարեւ-
կամք իմ էք, եթէ անիցէք զոր եմս պա-
տուիրեմ ձեզ և ապա օակաւիկ
մի և տեսանիցէք զիս » : Մի թերթ, Յով-
հաննու ԺԲ գլխի 21րէ համարէն մինչ յա-
ջորդ գլխի 8րէ համարն պարունակութեամբ,
այսինքն՝ « Աւստիկ նոքա զիտեն զինչ խօսե-
ցայ մեք օրէնս ունիմք, և ըստ օ-
րինաց մերոց պարտի մեռանել » : Յովհան-
նու Աւետարանի երեք վերջին թերթերն ալ
ընկած են, որոց պարունակութիւնն համա-
պատասխանէ ԺԹ գլխի 18րէ համարէն մինչ
վերջ նոյն Աւետարանին . այսինքն « և ընդ
նմա երկուս ես այլս աստի և անտի և ի
միջի զՅիսուս » Էն ց'վերջ :

Աւետարանիս գիրն է մեծ երկաթագիր .
Սկիզբն կայ Տիրամօր պատկեր մը, դիմացն
խաչ մը : Իւրաքանչիւր Աւետարանի սկիզբն
կան գրող աւատարանիչն երկայացնող պատ-
կերներն : Այս բոլոր նկարներն խակ գրչի
գործեր են . գլխազերներ և ծաղկազերներ ալ
յաջող ձեռաց արդիւնք չեն :

Ձեռագիրս ի նշան հիմութեան անի ինչ
ինչ տառական և ճերականակն տպացոյց-
ներ . Թ գիրն Թ ձեւն ունի, որ Նիսիւթեան
նշան մ'է . Ե գրի եղբ ստեպ է գրուած
է, որպէս Էրոստաղեմ . և մերթ է ի տեղ
Ե, որպէս Երե փոխանակ Երէի, Մար-
գարեի փոխանակ մարգարէի . Լ գրի տեղ
շատ անգամ դ գործածուած է, որպէս այդ =
այլ, Էմմաուէդ = Էմմաուէզ, Բեդդէեմ =
Բեդդէեմ : Երբեմն Բի տեղ պ գրուած է որ-
պէս Բմպրեալ = Բմպրեալ : Նուաղ կարեւոր